

Van de Voorzitter

Hoewel het nog steeds zomer is (de zon staat op het moment van schrijven nog steeds op zijn hoogste punt aan de “goede” kant van de evenaar!), dit keer aandacht voor het najaarsprogramma, zelfs met een uitloop naar de winter en het begin van het volgende jaar! Het bezoek aan het Roode- of Burgerweeshuis in combinatie met een bezoek aan het Armhuiszittend Convent is op het moment dat u dit stukje leest alweer historie (zie ook het vorige Vriendenbulletin).

Dinsdag 23 oktober zijn wij – exclusief voor donateurs! – te gast bij de Woningbouwcorporatie Nijestee in haar pand aan de Oostwand van de Grote Markt (nu kan het nog!). De directeur vastgoed van Nijestee, Henk Raatjes, zal ons iets vertellen over volkshuisvesting en woningbouwverenigingen vroeger en nu, en de projecten die Nijestee onder handen en in voorbereiding heeft.

Op dinsdag 13 november volgt een bijzondere thema-avond met als kernthema de vraag: “Tijdige(r) inspraak bij plannen, bouwen en slopen: droom of te realiseren werkelijkheid?”. Onder leiding van Dick Lubach, hoogleraar bestuursrecht RUG, zal een panel van deskundigen nagaan of inbreng van belanghebbenden, waaronder ook leden van de gemeenteraad, in een eerdere fase dan hoofdstuk 7 van de Algemene wet bestuursrecht thans toelaat, de huidige - als een “rituele dans” ervaren - bezwaarprocedure kan verbeteren.

Op een wat lossere toets is een tweetal excursies gepland (7 en 14 december)

naar RTV Noord in de Mediacentrale, met rondleiding en de mogelijkheid “live” een TV uitzending mee te maken.

En dan alweer in het nieuwe jaar: 6 februari 2008: bezoek Groninger Archieven. We krijgen een inleiding over de Groninger Archieven, bezoeken de studiezaal, krijgen een demonstratie van originele historische stukken, waarbij het accent wordt gelegd op het openbaar vervoer in de stad, en krijgen een kijkje achter de schermen (depots).

Nadere informatie over deze activiteiten vindt u elders in dit Vriendenbulletin, maar ook op onze, met behulp van onze donateur Wim van Rink inmiddels geheel vernieuwde, website <http://www.vriendenstadgroningen.nl>, die ook om andere redenen een bezoek waard is, bij voorbeeld om een nieuwe donateur aan te melden.

Met bovenstaand programma in de hand en met ondersteuning van onze website moet het voor u een peulenschil zijn om in uw directe omgeving enige zending te bedrijven met betrekking tot het donateurschap van de Vrienden. Het is nauwelijks te geloven maar wel de harde werkelijkheid dat er nog steeds mensen zijn die niet weten dat de Vrienden bestaan en wáár zij voor staan....

Het is aan u aan deze misstand een einde te maken. De resultaten van uw inspanningen zien wij met spanning tegemoet! Het ga u goed.

Paul Nieuwenhuis
h.t. Voorzitter

BRIEF VAN HET BESTUUR VAN DE VRIENDEN VAN
DE STAD GRONINGEN, 10 SEPTEMBER 2007
AAN HET COLLEGE VAN B. EN W. VAN DE
GEMEENTE GRONINGEN.

Betreft: Het Natuurmuseum

Groningen, 10 september 2007

Geacht College,

Mét velen hebben wij met verontrusting kennis genomen van Uw besluit d.d. 20 juni 2007 (raadsbesluit OS 071400179) om het Natuurmuseum op te heffen.

Een willekeurig krantenbericht, van 4 september: de vogelstand lóópt niet terug, maar hólt achteruit. Nu de achteruitgang van de natuur en het milieu dagelijks nieuws is, en als de grootste bedreiging van het leven op de aarde wordt gezien, vinden wij het onbegrijpelijk, onverantwoord en kortzichtig het Natuurmuseum te sluiten. Wij onderschrijven het besluit om de schooltuinen weer op peil te brengen. Maar het Natuurmuseum is bij uitstek de plaats waar niet alleen de natuur-historie, doch permanent ook thema's van de huidige en toekomstige problematiek van natuur en milieu onder de aandacht (moeten) kunnen worden gebracht. Schooltuinen, hoe noodzakelijk ook, kunnen daarvoor geen vervanging zijn.

De rol van het Natuurmuseum in het gemeentelijke programma voor natuur- en milieueducatie is de afgelopen jaren niet goed uit de verf gekomen, aldus constateerde de Gemeenteraad. Dat kan toch geen reden zijn het dan maar te sluiten? Als het dak lekt breek je het huis niet af. Er is ook wel eens iets mis met een gemeentelijke dienst; dat is toch nimmer een reden om die dan maar op te heffen? Het werk moet gedaan worden, en goed.

De natuurmusea in Nederland hebben alle een eigen profiel. Door verschillende ter zake deskundigen zijn ideeën aangedragen voor een Natuurmuseum in Groningen met een nieuwe, bredere opzet, gericht ook op actuele zaken. Daar moet een nieuw profiel voor het Groninger Natuurmuseum uit te destilleren zijn, dat past in het door de gemeente voorgestane programma van natuur- en milieueducatie.

Groningen adverteert de duurzaamste stad van Nederland te willen worden. Wanneer de gemeente voor een Natuurmuseum geen plaats meer ziet, maakt dat het overigens lovenswaardige streven niet bepaald geloofwaardig. Had juist het Natuurmuseum in de campagne voor "Groningen Duurzaamste Stad" niet een taak moeten krijgen? Overigens, wat moeten wij ons voorstellen van de waarde van de inspraak bij deze campagne als de gemeente tot nu toe alle pleidooien - niet van de minsten - voor handhaving van het Natuurmuseum naast zich neerlegt?

Hoe anders gaat het in Leeuwarden. Het Natuurmuseum Fryslân is in 2005 heropend, volledig gerestaureerd en vernieuwd. Het Friese subsidiebudget is minder dan de helft van wat Groningen aan het Natuurmuseum uitgeeft. Niettemin trekt het jaarlijks 40 000 bezoekers! Het Groninger Natuurmuseum moet het tot nu toe met 15 000 doen. Het vorige jaar is een nieuwe directeur benoemd, de heer Gerk Koopmans, in zijn vrije tijd raadslid voor de PvdA(!). In het Dagblad van het Noorden van 27 juli jl. constateerde hij in Groningen 'een gebrek aan inzicht in wat een museum eigenlijk is: een instituut van lange adem'. In de Leeuwarder Courant van 6 september wijst hij daar nogmaals op: een museum beheert een collectie en doet daar iets mee in de actualiteit; in Friesland met een zeer gevarieerd programma, vooral gericht op jonge kinderen, en.... blijkbaar met succes. Als dat in Leeuwarden kan, dan moet het in Groningen toch ook (of zeker?) kunnen?

Steeds vaker horen wij het vermoeden uitgesproken van het bestaan van een verborgen agenda achter het opheffingsbesluit. De gang van zaken en de vasthoudendheid van de voorstanders van sluiting, zonder dat er wordt ingegaan op nieuw ingebrachte bezwaren, stelt ons allesbehalve gerust. De Groninger Gezinsbode van 5 september oppert de inpassing van de collectie van het Natuurmuseum in het Forumconcept. De uitspraak van de fractievoordvoester van de PvdA, mevr. Karin Hazewinkel, in de Groninger Gezinsbode van 5 september, 'de huidige locatie is niet geschikt voor de nieuwe opzet', lijkt deze gedachte te bevestigen.

Indien U sluiting van het Natuurmuseum nodig vindt om het Groninger Forum vol te krijgen (en te financieren) verzoeken wij U dit als zodanig naar voren te brengen, opdat de Raad in alle openheid keuzes kan maken. Het moge U duidelijk zijn

dat dit niet de oplossing is die wij bepleiten.

Indien de vermoedens onjuist zijn vragen wij U die met heldere bewijzen uit de wereld te helpen.

De gang van zaken bezorgt Groningen geen goede naam in het land, doch dit terzijde. Hoofdzaak is dat juist nu een Natuurmuseum nodig is.

Wij verzoeken U derhalve Uw besluit in heroverweging te nemen, van sluiting van het Natuurmuseum af te zien en - met inachtneming van wat een museum is - een programma op te (doen) stellen voor een actueel en op de toekomst gericht educatiecentrum voor natuur en milieu, passend in de visie van de gemeente, alsook in het Natuurmuseum de voorwaarden te scheppen voor een effectieve uitvoering van dat programma.

Voor het Bestuur

prof. dr. P. Nieuwenhuis, voorzitter
mr. drs. J. van der Laan, secretaris

*Hoofdingang van
het Natuurmuseum*

Verder met “de Brugwachter”?

In het julinummer sluit ik mijn bijdrage over de “Brugwachter” af met de constatering dat het woord thans aan de gemeenteraad is.

Welnu op 5 september is de raadscommissie “Ruimte en wonen” bijeen om het bouwplan te bespreken.

Het oordeel van de raadscommissie

De notitie die het plan bij de raadsleden aan de man brengt, schetst de zaken op zijn voordeligst. Het stukje grond rondom de brugwachterswoning bij de Gerrit krol- brug zal weliswaar een “stedelijke, intensief bebouwde zone” worden maar deze zone wordt omzoomd door een voornamelijk groene ruimte waarin een ecologische verbindingroute wordt gecreëerd. En daaromheen ligt het suburbane gebied van de woonwijken de Hunze en van Starckenborgh. Het is deze voorstelling van zaken die bij veel raadsleden en insprekende burgers ongeloof oproept. De zone bestaat gedeeltelijk slechts uit een slootje met een smalle houtwal op het terrein van het Wessel Gansfortcollege. Is dat nu de ecologische verbinding waarvoor de gemeente in 2004 nog een breedte van 35 m nodig vindt? Ongeloof is er ook over de plotselinge behoefte aan appartementen.

Deze markt is toch verzadigd? Wilde het college niet zelf een pas op de plaats maken wat betreft de appartementenbouw?

Op de verkeersafwikkeling en de parkeerdruk is men ook verre van gerust. Maar wat de toorn van de meeste commissieleden vooral oproept is dat het college er weer in geslaagd is wijkbewoners als katten in gordijnen te jagen. Het heet dat er met de wijkbewoners is overlegd maar zij maken in de inspraakronde maar al te duidelijk dat er nooit sprake is geweest van overleg maar van informatieverstrekking. De burgers zeggen als tegen een muur te spreken. De disharmonie tussen inwoners en stadsbestuur ligt de raadsleden zwaar op de maag. Op niet mis te verstane wijze maken ze de wethouder duidelijk dit niet te accepteren.

De reactie van de wethouder

Verrassend is de mededeling van wethouder de Vries dat B en W het ook moeilijk hebben gehad met het plan. Het lijkt wel alsof de Vries het plan van zijn voorganger heeft geërfd en vond dat de gemeente niet terug kon. De wethouder doet twee beloften. Een onafhankelijke ecooloog zal bekijken of de ecologische zone breed genoeg wordt. En de oplossing voor de verkeersproblemen zal worden geschetst. Ondertussen blijft het plan even in de kast. De raadscommissie

maakt hem nog duidelijk dat over de plannen met de wijkbewoners reëel moet worden overlegd.

Een mooie toren

Wat wel scoort bij diverse raadsleden is het torenontwerp als zodanig. Architect van Egeraat heeft in Vrij Nederland van 5 augustus zijn opvattingen over het moderne bouwen uit de doeken gedaan. Hij zoekt naar een “moderne barok” en zet zich af tegen de eenvoudige pure vormen waardoor je steden krijgt met kraak noch smaak. Kennelijk heeft hij bij raadsleden een gevoelige snaar geraakt. Maar de vraag is natuurlijk wel hoe het met de kostprijs zit van de nieuwe barok. Leidt dit ontwerp niet tot veel hogere prijzen dan de € 250.000 per appartement waarover de wethouder spreekt? Of wordt bij de realisatie de toren alsnog versoberd tot een pure bouwvorm van kraak noch smaak?

Hoe nu verder?

Denkt de wethouder bij het uitstellen aan het bekende woord van Vondel dat “een veldheer wint al wint hij niets dan tijd”? De opstelling van de raadscommissie lijkt het in ieder geval onmogelijk te maken zonder majeure aanpassingen verder te gaan.

Het rapportje van de onafhankelijke ecooloog is echt niet voldoende. Het beste lijkt me het complex van de “Brugwachter” (woontoren van 75m en vier woonblokken rond een betegeld plein) uit de omknelling van het kleine stukje grond aan de kop van de Hunze te bevrijden en in relatie tot het Oosterhamriktracee een nieuwe locatie te vinden: de wethouder zijn toren en de Hunze en van Starkenborgh hun groene kop.

De dames en heren van de woningcorporatie “In” moeten zich nog maar eens achter de oren krabben.

*Drs. P.J.E. Bootsma,
bestuurslid van de
Vrienden van de Stad
Groningen, voor de
microfoon.*

*Uit de Gezinsbode van
7 september 2007.*

Uit de kunstcollectie van het Groninger stadhuis

In de hal voor de burgemeesterskamer hangt het portret van burgemeester Harm Buiten dat in 1991 werd geschilderd door Mathijs Röling.

Het schilderij past in de traditionele reeks burgemeestersportretten van het stadhuis, maar het is allerm minst een conventioneel staatieportret.

Burgemeester Buiten is in de visie van Mathijs Röling een toegankelijke, bijna vaderlijke man. Mede door het materiaalgebruik heeft het portret een open en informeel karakter. Röling schilderde de burgemeester met een losse impressionistische toets in rustige blauwgroene tinten, die nagenoeg ton-sur-ton zijn opgezet. Het is een favoriete werkwijze van de schilder, zoals ook zijn voorliefde voor gestreepte stoffen en stofbanen naar voren komt in de keuze van de stoel en de bijzondere achtergrond.

Typerend voor Röling is verder de neiging naar het karikaturale, door de onregelmatigheden in hoofd en handen te accentueren. En natuurlijk de humor, waarmee hij heel terloops het pijpje schilderde dat rechts ter hoogte van Buiters schouder door de lucht zweeft, alsof het

bij nader inzien niet mocht ontbreken. De burgemeester en zijn pijp waren immers onafscheidelijk.

Mathijs Röling schilderde Buiten niet geïdealiseerd, maar als een gewone man die van een grapje hield, hoewel zijn houding ook rust en stabiliteit uitstraalt. Al met al is het een sterk gelaagd beeld, waarbij Röling zijn spel met de werkelijkheid uiterst subtiel speelde. Met het opgedofte kokette stoeltje, de zwevende pijp, de banen stof die als coulissen de suggestie van een podium wekken plaatste hij de burgemeester tegen een decor met rekwietsen. Röling schilderde theatraal, maar zonder grote gebaren, waarbij hij de positie van de burgemeester zowel respectvol als relativerend weergaf.

Die positie was overigens niet altijd gemakkelijk. Bij zijn aantreden in 1971 werd Buiten door wethouder Jacques Wallage getypeerd als een intelligente, snel reagerende “door-douwer”¹, en die kwaliteiten had hij zeker nodig.

Politiek Groningen maakte in de zeventiger jaren namelijk woelige tijden door en Buiten had zijn handen vol aan het bezweren van de verschillende bestuurscrises. Jonge

idealistische wethouders als Max van de Berg, Jos Staatsen, Jacques Wallage en Bert Barmantloo wilden groots en meeslepend carrière maken in de lokale politiek, maar stuitten op pittige tegenstand van de oudere garde. In deze explosieve situatie trad Buiter op als een soort coach en, vaak in gezelschap van zijn vrouw, als een pater familias. Tijdens de meikermis in 1973 tracteerde hij de politici na afloop van de raadsvergadering op poffertjes, maar hij waste hen evengoed de oren als dit nodig was.² Burge-

meester Harm Buiter had een vanzelfsprekend overwicht. En het is de bijzondere verdienste van Mathijs Röling dat hij een treffend burgemeestersportet maakte, maar daarbij trouw bleef aan zijn eigen artistieke opvattingen.

*Burgemeester Harm
Buiter geschilderd door
Mathijs Röling*

¹ B. de Vries, in: Duijvendak en De Vries, p. 399.

² Informatie over Buiter in zijn rol binnen B en W is ontleend aan B. de Vries, in: Duijvendak en De Vries, pp. 399-429.

Bericht uit 1652

Als Stichting Vrienden van de Stad Groningen volgen we de gang van zaken in de stad. Daarbij speelt de historische waarde een grote rol. De stad is in het verre verleden ontstaan en langzamerhand geworden wat hij nu is. We hebben het dan i.h.a. over de tastbare omgeving: gebouwen, pleinen, straten etc. Maar het is ook interessant te zien hoe in het verleden de maatschappij in elkaar zat, hoe die functioneerde. Normaliter publiceren we daar niet over, maar ik kwam een zeer interessant artikel tegen van Bop Poppen, vrijwillig molenaar op molen 'De Liefde' te Uithuizen. Dat artikel handelt over het gildereglement in 1652 van de Molenaars in Groningen. Dat artikel geeft een mooi beeld van hoe voor heel wat beroepen in de stad zaken waren geregeld. Het gaat dan om lidmaatschap van een gilde, verplichtingen m.b.t. feestdagen, vergaderingen, overlijden etc.

Onderstaand vindt u het eerste deel van het gildereglement, dat gaat vooral over lidmaatschap en bestuur. De volgende keer vindt u het deel over rechten en verplichtingen, alsmede enkele voorbeelden van decreten uit het Gildeboek.

Ik hoop dat u er net zo van geniet als ik heb gedaan.

B. D. POPPEN

De Gilde-Rolle der Molenaars Gilde in de stad Groningen van 1652

In 1436 werd door de Burgemeesteren en Raad in de stad Groningen, in overleg met de gezworen meente¹ een Algemene Gildebrieff vastgesteld. Daarmee is er voor het eerst sprake van een wettige erkenning van de gilden in de stad. Voor die tijd bestonden er wel broederschapen, zoals blijkt uit de "Broederschapsbrieff der Kremers" van 1362 en het ver-

drag van 14 september 1424 tussen "de borgerye tot Groningen, die dat Brouwerampt doen, mit die Borge-meesteren en Raed."

De gilden waren verdeeld in burgergilden en raadsgilden. Een mogelijke oorsprong van deze deling kan zijn dat de burgergilden tot de oudst gezetelde broeder-

schappen behoorden en dat deze gilden beroepen uitoefenden, die min of meer plaatselijk waren.

De raadsgilden omvatten beroepen en bedrijven die van vreemde oorsprong waren of waarvoor kapitaalkrachtiger middelen noodzakelijk waren. Zij stonden rechtstreeks onder toezicht van de raad.

In 1643 tekende Egbert Haubois een vogelvluchtk kaart van de stad Groningen. Op deze kaart zijn alle dwingers getekend en hierop zijn 14 molens duidelijk te zien. Bovenstaande afbeelding toont de molen met het molenaarshuis en de sarrieshut op de Drenckelaers dwinger.

In 1446 telde men in de stad Groningen vijftien burgergilden, in de zeventiende eeuw was dit aantal tot achttien gestegen. Van de raadsgilden waren er twaalf en daarnaast bestonden er nog twee buitengilden.

Van de burgergilden maakten deel uit:

1. Smeden,
2. Bakkers,
3. Schoenmakers en Leerlooijers,
4. Kleermakers,
5. Kramers of Kremers,
6. Zadelmakers en Tinnegieters,
7. Glazemakers en Verwers,
8. Kastmakers,
9. Wiel- en Stoeldraaijers,
10. Kuipers,
11. Wantscheerders of Lakenbereiders,
12. Hoedemakers,
13. Schuitemakers,
14. Schuitemvaarders,
15. Stelmakers,
16. Slagters,
17. Pelsters of Bontwerkers,
18. Linnenwevers.

Tot de raadsgilden behoorden:

1. Brouwers,
2. Goudsmiden,
3. Koperslagers,
4. Timmerlieden, Metselaars, Zerkhouwers en Leidekkers,
5. Pottbakkers,
6. Zwaardvegers,
7. Baardscheerders en Heelmeesters,
8. Korvemakers,
9. Wollenwevers,
10. Molenaars,
11. Koekebakkers,
12. Herbergiers en Biertappers.

En van de buitengilden:

1. Groot-Schippersgilde,
2. Voerlieden.

In 1643 tekende Egbert Haubois een vogelvluchtk kaart van de stad Groningen.

Op deze kaart zijn alle dwingers getekend en hierop zijn 14 molens duidelijk te zien. Nevenstaande afbeelding toont de molen met het molenaarshuis en de sarrieshut op de Drenckelaers dwinger.

Elk gilde had zijn eigen bestuur, dat zich uitsluitend bepaalde tot het huishoudelijk bestuur van de gildezaken. Het trad slechts dan naar buiten, wanneer het de rechten van het gilde of van zijn leden betrof. Dit bestuur was opgedragen aan een Olderman, bijgestaan door twee Hovelingen, oudste en jongste, die jaarlijks, op de tweede Pinksterdag, door de gildeleden werden verkozen.

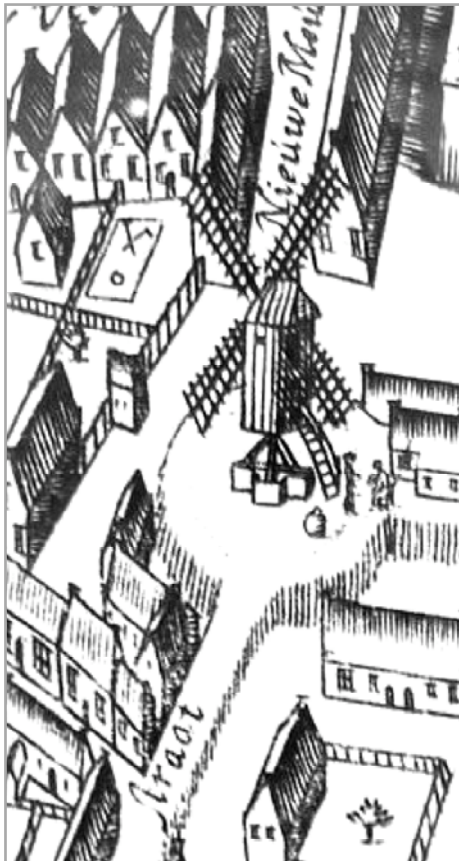
Sommige gilden bezaten een eigen gildenhuis, andere kwamen tezamen in een herberg, waar ze een eigen plek hadden. Naast de bescherming van het beroep, was een wezenlijk onderdeel van de gilden de steun aan elkaar bij ziekte, ouderdom en overlijden.

Uit de Raadsresoluties van de stad Groningen is op te maken dat op 30 januari 1632 de burgemeester en enige raadsheren "worden gecommitteert, om de Mullers rolle te renoveren, als mede te bevorderen dat alle nieuwe rollen in een boeck geschreven, en de olden tijdtlijcx corrigeert en verbetert mogen worden."

Dit gebeurt inderdaad, maar ook nog eens 160 jaar later, in 1792, wanneer alle registers van de gildenrollen van de twaalf nieuwe of raadsgilden opnieuw worden overgeschreven.²

Dankzij dit feit beschikken we nu over de volledige tekst van de gilderol van de molenaars, zoals deze in 1652 is hernieuwd, nadat de oudste keur verloren is gegaan. In ditzelfde jaar werd tevens aan alle molenaars het burgerrecht verleend.

De handgeschreven tekst van de gilderol met de 27 artikelen luidt als volgt:

Extract uijt het Resolutie Boek der Stad Groningen.

Jovis den 13. Meij 1652.

Borgemeesteren ende Raadt in Groningen hebben bij desen gerenoveert ende geamplieert de Gilde Rolle der Molenaars Gilde in dese Stadt, invoegeen ende manieren als hiernaevolget.

I.
Niemant en sal in dese Gilde werden geadmitteert³, als die eerbaer zij ende vroom, mitsgaders vrij ende echtgebooren, ende dit Ambt hebbe geleert.

II.
Diegene, soo dese Gilde wil winnen, sal daer voor betalen aen de Gilde twintich Car. Gulden⁴ met een Gilde Pulle. Aen den Praesiderende Borgemeester en aen d'Armen ijder twee gulden tijt stuijv. aen de Stadts R e n t e m e e s t e r

negen guld. aen d'Olderman en de Heuvelingen dertich brab. stuijv.⁵ ende tot ledder en barvegeldt⁶ dertich brab. stuijv. ende daertoe Bode wesen, om te dagen, schenken ende andere Gildediensten te doen bester tijdt een ander de Gilde winnet, die hem dit Bode-ambt⁷ afneemt ende daer van verlost.

III.
Van dit Bode-ambt sullen vrij ende exempt wesen Mullenlaers Soons, de Gilde winnende.

IV.
Wanneer een Gilde-Broeders Soon de Gilde winnet, sal hij het Ambt hebben geleert, ende betalen aen de Gilde tijt guld. aen den Praesiderende Borgemeester twee guld. tijt stuijver, aen de Olderman en Heuvelingen dertich stuijv. aen d'Armen vijf en twintich

stuijver, ende tot ledder en barvegelt vijftijn stuijver.

V.
De Gilde Broeders weduwen en Dochters sullen de halve Gilde hebben, ende trouwende aen een Persoon buijten dese Gilde, sal deselve de halve Gilde winnen, een Gilde Pulle geven ende Bode wesen.

VI.
Een Gilde-Broeders Soon trouwende, aen een Gilde Broeders weduwe of Dochter sal de Gilde winnen als een Gilde Broeders Soon, vrij blijvende van het Bode-Ambt.

VII.
Alle Jaren op Pincxter Dingsdag sullen alle Gilde Broeders ende Gilden Susters op de Reeckendagh ten volge d'ordre van d'H. Heeren Borgemeesteren ende Raadt een bijeenkomst holden, ende sullen d'affwesende personen soo veel betalen tot d'onkosten als de tegenwoordige.

VIII.
Ende sullen d'Afgaende Olderman ende Heuvelingen alle Jaeren op Pinxter Dingsdag een nieuwen Olderman met twee Heuvelingen kiezen, om voor dat selve Jaer de Gilde en der selver gerechtigheit voor te staen.

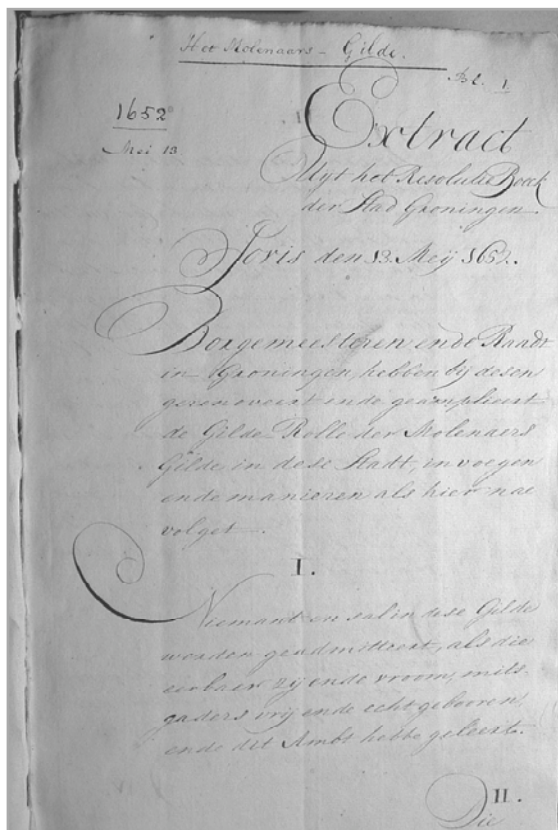
IX.
Olderman en Heuvelingen sullen voor het Jaer, dat sij in bedieninge zijn, vrij wesen van alle Gilde lasten.

X.
Ende sullen voortaan niet meer als vier Oldermannen in dese Gilde wesen.

XI.
D'afgaende Olderman ende Heuvelingen sullen alle Jaeren acht dagen nae Pincxter aen den nieuwen Olderman ende Heuvelingen reeckeninge reliqua ende overleveringe doen, ten overstaen van drie Oldste Gilde Broeders.

XII.
Geen Gilde Broeder sal vermogen op Sondagen, Bede-dagen, Hochtijds dagen te malen, met de Wagen vaeren, ofte sulcx doen laten, bij poena⁸ van ses gulden, t'appliceren⁹ een derden deel aen dese Stadt, een derden deel aen de Gilde, ende een derden deel aen d'Armen.

XIII.
Bij aldien op eene der voorsz. Dagen een stilte en gebreck mochte wesen van Meel in dese Stadt, soo en sal geen Mullenlaer mogen maelen sonder consent van den Olderman, ende sal den Olderman van den E. E. Heer Praesiderende Borge-

Het eerste blad van de gilderol van Het Molenaars - Gilde.

meester wegen het maelen oorlof moeten versoecken, en sulcx bekomen hebbende, niet aen een ofte ander Gilde Broeder in 't particulier, maer de samptlijke Gilde moeten bekend maecken en het maelen toestaen.

XIV.

In de Vergaderinge van Olderman ende Heuvelingen en alle ofte eenige Gilde Broeders sal niemant sonder consent van Olderman ende Heuvelingen sich meugen setten in der selver plaetse bij verbeurte van dartich brab. stuijver, twintich stuijv. aen den Olderman ende Heuvelingen, ende tijt stuijver aen den Armen te betalen.

XV.

Niemant sal ter praesentie van Olderman en Heuvelingen in het Reventer¹⁰ ofte anders vergadert zijnde onlust ofte moeijte mogen maecten, bij poena vier Caroli gulden te betalen, een gulden aen de Stadt, twee gulden aen Olderman ende Heuvelingen, ende een gulden aen den Armen.

XVI.

Voorts en sal oock niemant in eenige bijeenkomst ofte vergaderinge, twist, onlust ofte moeijte

maecken, ofte in toornigen moede met Bier gieten, bij verbeurte van vijf Caroli gulden ofte meerder nae gelegentheit van saecken, bij den Olderman ende Heuvelingen in der tijdt den breuck-valligen af te nemen, een guld. ten profijt der Stadt, drie gulden den Olderman ende Heuvelingen, ende een guld. den Armen te appliceren.

XVII.

Soo eemant op de vergaderinge van Olderman ende Heuvelingen verdaget zijnde, niet en compareerde, sal verbreecken vier Caroli gulden, een gulden aen de Stadt, twee gulden aen den Olderman ende Heuvelingen, ende een gulden aen den Armen te betalen.

XVIII.

Als de gilde te Reventer wert gedaget, en eemant op den bestemden tijdt en uijt niet en komt, sal ijder mael als hij suijmachtigh¹¹ bevonden wert, betalen tijt stuijver breucke voor den Olderman en Heuvelingen.

XIX.

Geen Gilde-Broeder sal anders mogen maelen, als nae des Raadts Ordonnantie, en die bevonden wert, daer en tegens gedaen te hebben, sal van de Olderman ende Heuvelingen in der tijdt nae gelegentheit van saecken werden gebreuckt.¹²

Gebruikte bronnen en literatuur

RHC Groninger Archieven

Groninger Museum voor Stad en Lande

De Groningse Gilden. 1967

M. Beekhuis De Gilden Groninger Volksalmanak 1841, 1842, 1843

P. J. Blok Raad en gilden te Groningen Groninger Volksalmanak 1895

Joop van Campen

Het gilde van de goud- en zilversmeden.

Met uitgebreide literatuuropgave

<http://www.ngvgroningen.nl>

Noten

1. De Gezworenen of Zworen Meente vormden een soort volksvertegenwoordiging die bij belangrijke zaken door Burgemeesters en Raad werden geraadpleegd.

2. Registers van de gildenrollen, tg.nr. 1325, nr. 7.

3. Geadmitteert - aangesteld.

4. Carolus gulden - Gouden en zilveren munt van Karel V ter waarde van 20 stuiver; het goudstuk met de geharnaste keizer ten halven lijve, werd ingevoerd in 1521; het gelijkwaardige zilverstuk met borstbeeld van de keizer in 1543. Ook nadat de gouden en zilveren munten van dit type niet meer geslagen werden, bleef de naam Carolus gulden nog lang in gebruik ter aanduiding van de rekeenheid van 20 stuiver, weldra gewoonlijk gulden genoemd. (Dr. Enno van Gelder De Nederlandse munten.)

5. Brabantse stuiver. Dit is de stuiver van de Bourgondische Nederlanden, een algemeen geldend betaalmiddel in de 17e eeuw.

6. Ledder en barvegeldt. Het entreegeld; nieuwe leden waren verplicht een bepaald bedrag te betalen voor de vertering tijdens de eerste vergadering waarin men werd aangenomen.

7. Bodeambt. Het jongste, dus pas toegetreden lid was verplicht het ambt van bode - een soort loopjongen die mededelingen moest rondbrengen, etc. - te vervullen. Hij bleef dit ambt houden tot er een ander nieuw lid die functie over nam.

8. Poena - boete.

9. Appliceren - opleggen, toepassen.

10. Reventer, refter, refter - eetzaal.

11. Suijmachtigh - verzuimen.

12. Gebreuckt - beboet.

*Stellingmolen.
Molen "de Onrust"
te Oude Pekela.
Dergelijke molens
stonden veelal op de
stadswallen zodat ze
voldoende wind konden
vangen.*

Over de Tibbetoren, de Kattenhage en de Crispijn

De weg van de Grote Markt naar de W.A. Scholtenstraat, nu onderdeel van de busbaan, is een bijna lijnrechte straat. Dat is niet altijd zo geweest. Pas

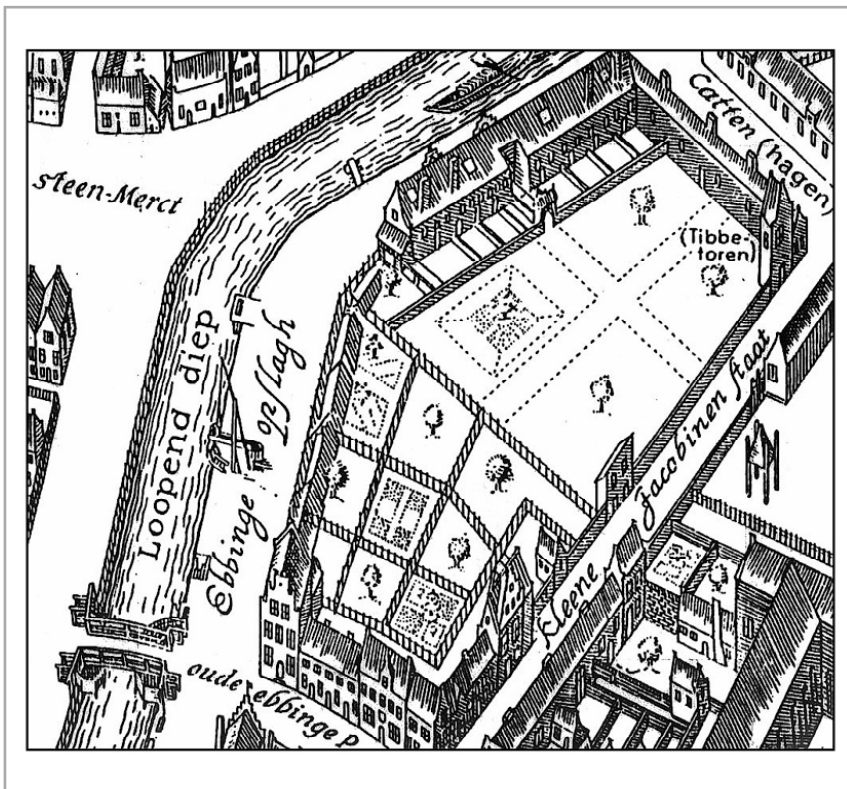
de Turfsingel te komen. Op nog oudere kaarten is zichtbaar dat de "Catten Hagen", de straat van het St. Walburgs Kerkhof langs het Jacobijner klooster blind eindigt bij een muur, waarin op regelmatige afstand een toren is te bespeuren. Links op de hoek, waar de "Catten Hagen" eindigt staat de Tibbetoren.

De Kattenhage

Vanwaar de straatnaam Kattenhage? Haubois noemt op zijn kaart uit 1643 de huidige straten, St. Walburgstraat en Kattenhage samen "Catten Hagen". Hieruit mag men opmaken dat de St. Walburgstraat toen nog niet bestond.

Aangezien de kaart van Haubois vlak na de uitleg van de stad in het begin van de 17e eeuw is getekend, is het aannemelijk dat de huidige St. Walburgstraat al Catten Hagen heette, vóór de huidige Kattenhage bestond. De naam Katten-hage is wel eens in verband gebracht met aldaar opgestelde "Katten", werpwerktuigen ter verdediging van de stad.

Het is echter onlogisch dat verdedigingswerktuigen zouden zijn geplaatst aan die zijde van de stad waar de minste kans op vijandelijke aanvallen bestond. De verklaring dat de Kattenhage zijn naam dankt aan een haag van wilgenkatjes, zoals de straatnaam Kattenhage in het dorp Boeraker, is voor een straat binnen de ommuurde stad ook niet zo waarschijnlijk.

Detail van de kaart van Haubois van 1643

vlak na de tweede wereldoorlog heeft de gemeente Groningen deze doorbraak gerealiseerd.

Op de kaart van Haubois uit 1643 is deze tot één lijn doorgetrokken straat dan ook niet te vinden.

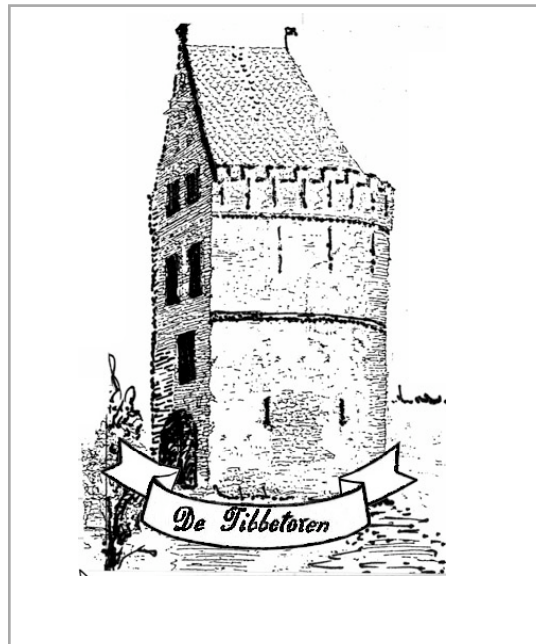
Het Kreupelstraatje eindigt in de Jacobijnerstraat, en men moet eerst rechtsaf tot aan het Martini-kerkhof en dan linksaf de "Catten Hagen" in om bij

Aangezien Catten ook het oud-nederlandse woord is voor palen, plankieren moet de verklaring voor de naam Kattenhage misschien eerder hiermee in verband gebracht worden.

In 1251 worden in een kroniek "*het staketsel*" en de "*holten plancken*" op de verdedigingswal van de stad beschreven.

In 1945 worden juist hier, in de Hofstaat, resten van zo'n verdediging aangetroffen bij opgravingen (A.E. van Giffen). Opmerkelijk in dit verband is ook dat Münster een "Katthagen" kent, de herkomst van deze Duitse straat komt van de "Haag" van "Katten" (palen) als verdedigingswerk

De Tibbetoren

Aan de noordzijde van de stad Groningen bestond in de 12e eeuw de verdediging uit een aarden wal. In 1251 is sprake van een aarden wal met

het "staketsel", omgeven door twee grachten. Aan de scheefgezakte huizen van het voormalig Wilsoorgasthuis (Kattenhage 4-12) kan men nu nog zien dat hier die grachten liepen. Een stenen ommuring wordt vanaf ca. 1260 aangelegd. In een kroniek uit 1459 is sprake van de bouw van een nieuwe stadsmuur met torens aan de noordzijde van de stad. De stenen muur wordt vernieuwd met stenen afkomstig van de "*neergeworpen*" kastelen Kortinhuis en Selwerderhuis ten noordwesten van de stad.

En van "*de stenen van dessen voerss. huesen syhn gemaect IV stenen torns, twe cleyngen ende twe groten in der stadtmuren gelegen an der nortsyt van der suncte Wolborgen kercke*".

Hieruit valt te concluderen dat de Tibbetoren gebouwd is in 1459.

Getuige de bij de toren gevonden kanonskogel heeft de toren als verdedigingswerk waarschijnlijk nog dienst gedaan. Bij de grote uitleg aan het begin van de 17e eeuw verliest de muur met torens haar functie en verdwijnt langzamerhand. Op de kaart van Haubois is de Tibbetoren nog getekend, de muur is grotendeels verdwenen. De stenen van de kastelen Kortinhuis en Selwerderhuis zijn dan opnieuw gebruikt, getuige de vele binnen- en buitenmuren van de huizen aan de Hofstraat, waarin deze "kloosterstenen" verwerkt zijn. Met de bouw van deze huizen verdwijnt ook de Tibbetoren langzamerhand uit het zicht. Gedurende vele jaren moet een open plek bestaan hebben tussen het huis Kattenhage 2 en de Tibbetoren. Kattenhage 2, eerst een één-verdiepinghuis als de andere huizen in de Kattenhage is rond de eeuwwisseling van de 17e naar de 18e eeuw als pakhuis verbouwd. Oude nog aanwezige resten van deuren en ramen getuigen van een grotendeels vrijstaand huis. In de 19e eeuw wordt de open plek tussen de Kattenhage en de Tibbetoren volgebouwd met het huis Hofstraat 38.

Het huis Hofstraat 36 is grotendeels de Tibbetoren. Maar dat is noch van bui-

ten, noch van binnen als zodanig te herkennen. Alleen de kelder in dit pand geeft een indruk van de plattegrond van de toren. De boven elkaar liggende smalle trappen in de huizen Hofstraat 34 en Hofstraat 36 zijn beide uitgehouwen in de 90 cm. dikke torenmuur.

Bij restauratie van de huizen Kattenhage 2 en Hofstaat 38 in 1982 werd de nauwelijks geschonden oostwand van de Tibbetoren teruggevonden en gerestaureerd.

Ook het fundament van de oude stadsmuur werd teruggevonden.

De naam Tibbetoren stamt uit de tijd dat de doopsgezinden (de "Tibben") in deze toren hun bijeenkomsten hielden.

De Crispijn

Het is niet bekend wanneer de Herberg "De Crispijn" werd gebouwd. Wel is bekend dat deze herberg binnen de muren moet hebben gestaan, aan het einde van de Kattenhage. Omstreeks 1600 wordt de herberg afgebroken om plaats te maken voor de Pikeursplaats.

Hiervoor hebben ook andere huizen moeten wijken. De herberg moet, gerekend vanaf de grote markt aan het einde van de straat, aan de linker zijde hebben gestaan, tussen het huis Kattenhage 2 en de voormalige meisjes H.B.S. aan de St. Walburgstraat, ongeveer waar thans de Hofstraat is. Deze straat was toen een smalle gang vóór de muur.

Later is er nog een café geweest in de Hofstraat dat eveneens de naam "De Crispijn" droeg. Dat weten we uit de volgende

geschiedenis: Op 9 mei 1774 werd de weduwe Landt vermoord. De dader was haar 21 jarige buurman Jan Harms. Hij had haar beroofd en om het leven gebracht. De gestolen waar werd hem fataal. Pietertje Everts verklaarde op 3 juni 1774 aan de stadsadvocaat dat Jan Harms haar in de herberg "De Crispijn" een paar zilveren schoen- en broeksgespen had laten zien, die hij zei gekocht te hebben. Deze verklaring leidde tot de arrestatie van Jan Harms.

Deze "Crispijn" zal niet ver van de destijds afgebroken herberg gestaan hebben. Waarschijnlijk stond hij aan de zuidkant van de Hofstraat, ten oosten van het Groene Weeshuis, schuin tegenover de Tibbetoren.

De huidige "Crispijn", het pand Kattenhage 2, draagt nu deze naam als herinnering aan de twee reeds lang uit de buurt verdwenen herbergen.

Schets van de Tibbetoren in de stadsmuur

Komende activiteiten

Op bezoek bij Nijestee

Op dinsdag **23 oktober** om **20.00 uur voordracht** van de Woningbouwcorporatie **Nijestee** in haar pand in de **Oostwand van de Grote Markt** (nu kan het nog!) **Naberpassage 3.**

De directeur vastgoed van Nijestee, **Henk Raatjes**, zal ons iets vertellen over de volkshuisvesting en de woningbouwverenigingen vroeger en nu, en de projecten die Nijestee onder handen en in voorbereiding heeft.

Van deze projecten zijn maquettes te zien en we gaan,
hoewel die er nog niet is,
alvast een ritje maken door de nieuwe parkeergarage onder het Damsterdiep.

Wij nodigen U graag uit voor deze avond.
Deze uitnodiging is alleen voor donateurs.

Indien u van plan bent deze avond bij te wonen moet u zich opgeven met het antwoordstrookje van het bijgevoegde uitnodigingsblad.

Mini-Symposium

Het bestuur van de Vrienden van de stad Groningen nodigt u deze keer uit
niet voor een excursie of een lezing,
maar voor een mini-symposium met discussie over

Tijdige(r) inspraak van belanghebbenden bij grote bouwprojecten

**op dinsdag 13 november 2007 om 20 uur in
Het HeerenHuis, Spilsluizen 9, Groningen.**

Het is onze bedoeling om, na enkele korte terreinverkennde inleidingen van deskundigen met
een verschillende achtergrond:

prof. dr. Lubach, hoogleraar bouwrecht en

mr. Franssen, bestuursjurist, thans werkzaam bij de gemeente Leeuwarden,

met elkaar te komen tot verkenning van de mogelijkheden om inbreng en inspraak tijdig en op
bevredigender wijze te doen plaatsvinden.

Excursies naar RTV Noord

Het bestuur heeft met RTV Noord afspraken gemaakt
voor een aantal rondleidingen langs
de werkruimten en studio's in haar prachtige nieuwe onderkomen in de Media Centrale
(de voormalige electriciteitsfabriek) op het Europapark.

**De rondleidingen zijn op
vrijdagmiddag 7 december en 14 december 2007 om 5 uur.**

Er kan **daarna een live TV-uitzending** worden meegemaakt.

Alleen voor donateurs.
Aan een rondleiding kunnen maximaal 20 personen deelnemen.

*U kunt deelnemen aan deze excursie door u op te geven met het invulstrookje
van het bijgevoegde uitnodigingsblad.*

Regionaal Historisch Centrum
Groninger **Archieven**

Op bezoek bij de Groninger Archieven

Op woensdag **6 februari 2008** zijn onze donateurs welkom bij de Groninger Archieven.

We worden daar om 20.00 uur ontvangen door het Hoofd Publieksactiviteiten, mevr. L. van Keulen.
Er staat een kopje koffie klaar!

We krijgen een inleiding over de Groninger Archieven en
bezoeken de studiezaal met een demonstratie van originele historische stukken
en de gelegenheid achter de schermen te kijken (=bezoek depots).

Bij de gedemonstreerde historische stukken wordt het accent gelegd op stukken
over het openbaar vervoer.

Voor ons lijkt dat interessant vanwege de plannen voor een tram
en vernieuwd regionaal vervoer.

Men bekijkt nog of het mogelijk is een oude film hierover te vertonen.